

ISSN 2707-3076 (Print)

ISSN 2709-8214 (Online)

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Хортицької національної академії

SCIENTIFIC JOURNAL

of Khortytsia National Academy

Серія: Педагогіка.
Соціальна робота.

2021, 1(4)

ISSN 2707-3076 (Print)
ISSN 2709-8214 (Online)

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради

Науковий журнал Хортицької національної академії

Серія:
Педагогіка. Соціальна робота
Випуск 1(4)

Запоріжжя
2021

Науковий журнал Хортицької національної академії. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) : наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2021. Вип. 1(4).

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 24104-13944Р
Офіційний сайт видання <https://journal.khnnra.edu.ua/index.php/njKhNA>

Журнал внесено до групи "Б" Переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора наук і доктора філософії (кандидата наук) зі спеціальностей 011 Освітні, педагогічні науки, 015 Професійна освіта, 016 Спеціальна освіта, 231 Соціальна робота (Наказ МОН України № 1017 від 27.09.21).

Журнал включено до пошукової системи відкритої наукометричної бази даних Google Scholar, Index Copernicus International, бази даних ICI World of Journals (Index Copernicus International), пошукової системи Open Ukrainian Citation Index (OUCI), до реферативної бази даних «Україніка наукова» та Українського реферативного журналу «Джерело». Журнал розміщений у каталозі Наукової періодики України Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського та користується сервісами бази даних CrossRef.

Головний редактор:

Нечипоренко Валентина Василівна, доктор педагогічних наук, професор, ректор, Хортицька національна академія (Україна).

Заступник головного редактора:

Позднякова Олена Леонтіївна, кандидат педагогічних наук, доцент, перший проректор, Хортицька національна академія (Україна).

Члени редакційної колегії:

Walery Okulicz-Kozaryn, dr. habil., PhD, MBA, Professor, Wrocław University of Environmental and Life Sciences (Poland).

Zenon Gajdzica, prof. dr hab., Ful Professor, professor, Uniwersytet Śląski w Katowicach (Poland).

Борисов Вячеслав Вікторович, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дизайну, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (Україна).

Вайнола Ренате Хейкіівна, доктор педагогічних наук, професор, завідувачка кафедри соціальної педагогіки, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (Україна)

Волошинов Сергій Анатолійович, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри інноваційних технологій та технічних засобів судноводіння, Херсонська державна морська академія (Україна).

Гевко Ігор Васильович, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютерних технологій Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (Україна).

Журавльова Лариса Станіславівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної освіти і соціальної роботи, Мелітопольський державний педагогічний імені Богдана Хмельницького (Україна).

Крашеннік Ірина Володимирівна, доктор філософії в галузі 01 Освіта/Педагогіка, асистент кафедри інформатики і кібернетики, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького (Україна).

Олексюк Наталія Степанівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної роботи, спеціальної освіти і менеджменту соціокультурної діяльності, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна).

Павленко Анатолій Іванович, доктор педагогічних наук, професор, дійсний член Національної академії вищої освіти України, завідувач кафедри соціальної роботи, Хортицька національна академія (Україна).

Пахомова Наталія Георгіївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної освіти і соціальної роботи, Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка (Україна).

Харківська Алла Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри математики та фізики, проректор з науково-педагогічної роботи, комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради (Україна).

Цибулько Людмила Григорівна, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (Україна).

Відповідальний секретар:

Сташук Ольга Олександрівна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної роботи, Хортицька національна академія (Україна).

Зовнішні рецензенти:

Шевцов Андрій Гаррієвич, доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України, головний науковий співробітник Державної наукової установи «Науково-практичний центр профілактичної та клінічної медицини» Державного управління справами (Україна).

Одинець Тетяна Євгенівна, доктор наук з фізичного виховання та спорту, професор, завідувач кафедри фізичної реабілітації Хортицької національної академії (Україна).

Соколовська Ірина Анатоліївна, кандидат медичних наук, доцент, Запорізький державний медичний університет (Україна).

Жадленко Ірина Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти та психології Хортицької національної академії (Україна).

Кудінова Маргарита Сергіївна, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри спеціальної освіти та психології Хортицької національної академії (Україна).

Червоненко Катерина Сергіївна, кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри соціальної роботи Хортицької національної академії (Україна).

*Схвалено рішенням Вченої ради Хортицької національної академії
Протокол № 3 від 25.11.2021*

ISSN 2707-3076 (Print)
ISSN 2709-8214 (Online)

Municipal Institution of Higher Education
«Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy»
of Zaporizhzhia Regional Council

Scientific Journal of Khortytsia National Academy

Series: Pedagogy. Social Work
Issue 1(4)

Zaporizhzhia
2021

Scientific Journal of Khortytsia National Academy. (Series: Pedagogy. Social Work) : scientific journal / [editorial board : V. Nechyporenko (chief editor) and others]. Zaporizhzhia : Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education -Khortytsia National Educational and Rehabilitational Academy of Zaporizhzhia Regional Council, 2021. Iss. 1(4).

Certificate of state registration of the print media Series KB № 24104-13944P
Official website of the journal <https://journal.khnnra.edu.ua/index.php/njKhNA>

The journal is included in the List of scientific professional publications of Ukraine (category "B"), which can publish the results of theses for the degrees of Doctor of Science and Doctor of Philosophy (Candidate of Science) in the specialities 011 Educational, Pedagogical Sciences, 015 Professional Education, 016 Special Education, 231 Social work (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine № 1017 dated 27.09.21).

The journal is included in the search engine of the open database Google Scholar, Index Copernicus International, search engine of the citation database Open Ukrainian Citation Index (OUCI), in the databases ICI World of Journals, "Ukrainika Naukova" and the Ukrainian journal of scientific abstracts "Dzherelo". The journal is placed in the Catalog of Scientific Periodicals of Ukraine of the Vernadsky National Library of Ukraine; it uses services of the database CrossRef.

Chief editor:

Valentyna Nechyporenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Rector of Khortytsia National Academy (Ukraine).

Deputy editor:

Olena Pozdniakova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, First Pro-rector of Khortytsia National Academy (Ukraine).

Members of the editorial board:

Gajdzica Zenon, Full Professor, Professor, University of Silesia in Katowice (Poland).

Walery Okulicz-Kozaryn, Dr. habil., PhD, MBA, Professor, Wrocław University of Environmental and Life Sciences (Poland).

Viacheslav Borysov, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Pedagogy and Teaching Methodologies, Khortytsia National Academy (Ukraine).

Renate Vainola, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Social Pedagogy, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine).

Serhii Voloshynov, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Innovative Technologies and Technical Means of Navigation, Kherson State Maritime Academy (Ukraine).

Ihor Hevko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Computer Technologies, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine).

Larysa Zhuravlova, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Assistant Professor at the Department of Preschool Education and Social work, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University (Ukraine).

Iryna Krasheninnik, Doctor of Philosophy in the field of knowledge 01 Education / Pedagogy, Assistant at the Department of Information Science and Cybernetics, Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University (Ukraine).

Nataliia Oleksiuk, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor at the Department of Social Work, Special Education and Management of Socio-Cultural Activities, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University (Ukraine).

Anatolii Pavlenko, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Full Member of the National Academy of Higher Education Sciences of Ukraine, Head of the Department of Social Work, Khortytsia National Academy (Ukraine).

Nataliia Pakhomova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Special Education and Social Work, Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University (Ukraine).

Alla Kharkivska, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Pro-rector for Scientific and Pedagogical Work of the Municipal Establishment «Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy» of Kharkiv Regional Council (Ukraine).

Liudmyla Tsybulko, Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Professor of the State Higher Educational Institution «Donbas State Pedagogical University» (Ukraine).

Executive secretary:

Olha Stashuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Social Work, Khortytsia National Academy (Ukraine).

External reviewers:

Andrii Shevtsov, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Corresponding Member of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, leading researcher at the State Institution of Science «Research and Practical Center of Preventive and Clinical Medicine» State Administrative Department (Ukraine).

Tetiana Odynets, Doctor of Science of Physical Education and Sport, Professor, Head of the Department of Physical Rehabilitation, Khortytsia National Academy (Ukraine).

Irina Sokolovskaya, Candidate of Medical Sciences, Associate Professor, Zaporizhzhia State Medical University (Ukraine).

Iryna Zhadlenko, Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor at the Department of Special Education and Psychology, Khortytsia National Academy (Ukraine).

Marharyta Kudinova, Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor at the Department of Special Education and Psychology, Khortytsia National Academy (Ukraine).

Kateryna Chervonenko, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Lecturer at the Department of Social Work, Khortytsia National Academy (Ukraine).

Approved by the Academic Council of the Khortytsia National Academy
Protocol № 3 of 25.11.2021.

The articles deal with the results of the latest theoretical and experimental research in the field of pedagogy and social work. Research covers the problems of general pedagogy and history of pedagogy, theories and methods of educational management, theories and methods of training, primary education, secondary education, vocational education, special education and social work.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. ЗАГАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ТА ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ

Дьоміна Ю. В. Сучасний стан та проблеми гендерної рівності в освітньому секторі України: проєкт EU4Skills.....	7
Павленко А. І. Знання нанонауки про наносвіт і нанотехнології у змісті STEM-освіти.....	16

РОЗДІЛ 2. ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА

Волик О. Ю. Педагогічні умови формування готовності майбутніх вчителів до розвитку творчого потенціалу молодших школярів.....	26
Ізбаш С. С. Психолого-педагогічні умови формування медіаграмотності в курсантів Національної академії національної гвардії України.....	36
Прокопенко А. О. Філософський та загальнонауковий рівні методологічних засад едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.....	47
Сташук О. О. Реалізація принципів дуальної соціально-педагогічної освіти у вищій школі України: компаративний пошук організаційно-методичних можливостей.....	60
Харківська А. І. Розвиток креативних здібностей у процесі професійної підготовки майбутніх педагогів.....	77
Харківський В. С. Контroversійна правова основа формування уявлення майбутніх фахівців медичної галузі про захист прав пацієнта під час проведення медичних досліджень.....	88

РОЗДІЛ 3. СПЕЦІАЛЬНА ОСВІТА

Горішна Н. М., Слосанська Г. І. Сучасний стан і потенційні можливості використання МКФ-ДП в інклюзивній освіті України.....	97
Дмитренко К. А. Особливості зорового сприйняття дітей зі зниженим зором і слабозорих.....	109
Журавльова Л. С. Комплексна діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей із дисграфією як наукова проблема.....	117
Никоненко Н. В. Вплив новітніх викликів суспільства на підготовку спеціальних учителів різних спеціалізацій у США.....	131
Таран О. П., Саліонович М. О. Особливості психологічної адаптації до школи в учнів першого класу з порушеннями мовлення в умовах інклюзивного освітнього середовища.....	144
Тищенко В. В. Обґрунтування типології первинного системного недорозвитку мовлення.....	156

РОЗДІЛ 4. СОЦІАЛЬНА РОБОТА

Кузьміна М. О. Наукова рефлексія спектра професійних компетенцій випускників спеціальності 231 «Соціальна робота».....	166
Лещук Г. В. Сутнісні характеристики емпатії як професійно значущої риси соціального працівника.....	176
Николасва В. І., Малярчук Н. Г., Овчарова Л. М. Моделі соціальної політики і соціальної роботи в Європейському союзі: особливості і характерні риси.....	184
Харківська А. А. Запобігання булінгу в закладах загальної середньої освіти: сучасний стан проблеми.....	193
Червоненко К. С. Методика дослідження готовності майбутніх соціальних працівників до організації волонтерської діяльності учнівської молоді.....	205

угроз, соблюдения критической дистанции к различным жанрам медиатекстов в средствах массовой коммуникации, распознавания психологических механизмов воздействия на личность курсанта через эмоции. Описанные психолого-педагогические условия формирования медиаграмотности у курсантов Национальной академии Национальной гвардии Украины будут способствовать повышению резистентности будущих офицеров к негативному воздействию медиа, повышению уровня медиаграмотности, способности контролировать потребление медиaproдуктов, легче ориентироваться в медиaprостранстве, отличать информацию из официальных источников от сообщений деструктивного характера, которые могут нанести вред как отдельной личности, так и государству в целом.

Ключевые слова: медиаграмотность, критическое мышление, информационная война, социальная ответственность, локус контроля, эмоциональный интеллект, пропаганда, медиакультура, медиаобразование.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF MEDIA LITERACY IN CADETS OF THE NATIONAL ACADEMY OF THE NATIONAL GUARD OF UKRAINE

Svitlana Izbash, PhD (Pedagogical Sciences), Associate Professor, Professor at the Department of Psychology and Pedagogy, National Academy of the National Guard of Ukraine, Kharkiv, Ukraine, e-mail: izbashes@gmail.com

The scientific article is devoted to the problem of determining the psychological and pedagogical conditions of media literacy formation in the cadets of the National Academy of the National Guard of Ukraine during their professional training. A brief analysis of the concept «media literacy» revealed that it includes the skills to analyze, assess and use media communication in different forms and genres. A classification of objective and subjective psychological and pedagogical conditions for the formation of media literacy for cadets has been proposed. It has been established that the objective psychological and pedagogical conditions for the formation of media literacy in cadets include: diagnostics of the media literacy level, formation of subject-subject relationships in the educational process, conducting trainings on media literacy and the development of the ability for critical thinking, compliance with the psychological and pedagogical structure in the study of media literacy in the process of professional training, stimulating the process of self-development of cadets in the direction of mastering the skills of media literacy, prevention of mental health issues in cadets due to the influence of media on the psyche. Subjective conditions are the following: social responsibility, critical thinking, locus of control, emotional intelligence. The attention is focused on the formation of conscious behavior in the Internet, in particular, understanding of the causes and consequences of destructive information and psychological threats, compliance with the critical distance to various genres of media texts in media communications, recognition of psychological mechanisms of impact on the identity of the cadet through emotions. The described psychological and pedagogical conditions for the formation of media literacy in the cadets of the National Academy of the National Guard of Ukraine will contribute to increasing the resistance of future officers to the negative impact of media, increase the level of media literacy, the ability to control the consumption of media products; it is easier to navigate the media space, to distinguish information from official sources from destructive information, which may harm both a personality and the state as a whole.

Key words: media literacy, critical thinking, information war, social responsibility, control locus, emotional intelligence, propaganda, media culture, media education.

Стаття надійшла до редакції / Received 01.11.2021

Прийнята до друку / Accepted 08.11.2021

Унікальність тексту 89,8 % (Unicheck ID 1009977682)

© Ізбаш Світлана Сергіївна, 2021.

DOI: <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2021-4-5>

УДК: 378.015.31.091.2:001.8]:004(045)

Альона Олександрівна Прокопенко
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інформатики
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна
prokopenko.hgpa@gmail.com

ФІЛОСОФСЬКИЙ ТА ЗАГАЛЬНОНАУКОВИЙ РІВНІ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ЕДУКАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ ОСВІТИ

У науковій статті на основі аналізу науково-педагогічної, філософської літератури з'ясовано філософський та загальнонауковий рівні методологічних засад едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. Висвітлено авторське розуміння діджиталізації освітнього процесу. Визначено завдання та функції методології, зокрема в умовах діджиталізації. Схарактеризовані філософський рівень (діалектичні закони, а саме: закон єдності і боротьби протилежностей, закон переходу кількісних змін у якісні, закон заперечення заперечення) та загальнонауковий рівень (методологічні підходи: системний, синергетичний, стратегічний та аксіологічний).

Ключові слова: методологія, діджиталізація освіти, едукація, методологічні засади, майбутні вчителі.

Вступ. Сучасні реалії (технократизм, пандемія, занепад духовних цінностей тощо) висувають нові вимоги до підготовки майбутніх учителів як до фахівців, які першочергово впливають на формування свідомості підростаючого покоління, яке в майбутньому покликане представляти державу на міжнародній арені.

Підтвердженням зазначеної тези є висновки, зроблені А. Харківською (2013), яка зазначає, що «світовий освітній ринок є висококонкурентним, оскільки освіта все частіше стає засобом просування країни на глобалізованому ринку праці та міжнародному ринку новітніх технологій» (с. 3). Тому виникає нагальна потреба у підготовці висококваліфікованих та конкурентноспроможних фахівців, які здатні до самоосвіти та самовдосконалення. Варто зауважити, що сучасна молодь надає великої уваги використанню цифрових технологій, які полегшують їхнє життя, допомагають підтримувати зв'язок з рідними та однодумцями на відстані, тримають у центрі актуальних новин, дають змогу швидко знаходити необхідну інформацію тощо. А сам процес цифрового та інноваційного опанування різноманітних технологій передбачає діджиталізацію усіх сфер

людської діяльності, зокрема освітньої галузі. Процес діджиталізації в освіті спрямований на полегшення опанування навчального матеріалу, оптимальне використання часу, підвищення рівня мотивації учасників освітнього процесу тощо.

Діджиталізацією освіти за А. Харківською (2020) є сукупність процесів, що включають перехід змісту освітніх програм у цифрову форму, створення інформаційно-цифрових платформ, які дозволяють здобувачам освіти самостійно опанувати необхідні знання; оснащення закладів освіти необхідною інфраструктурою, що дозволяє здобувачам освіти, науковим, науково-педагогічним і педагогічним працівникам, співпрацівникам використовувати цифровий інформаційно-орієнтований контент задля підвищення рівня професійної кваліфікації. А. Малахов та О. Хмельна (2021) зазначили, що одним з викликів діджиталізації сучасного суспільства є готовність учителя до асиміляційного процесу в галузі освіти «цифрової трансформації процесу навчання, проектування індивідуальної освітньої траєкторії та організації сучасного процесу педагогіки партнерства між учнями та вчителем, педагогами та батьками» (с. 399). Відповідно, до нагальних завдань закладу вищої освіти в умовах діджиталізації

відносять: розробку нормативно-правових, науково-методичних основ створення нового освітнього простору; використання електронних інформаційних платформ і засобів підтримки освітнього процесу; упровадження системи дистанційного та змішаного навчання; розширення доступу до самоосвіти, саморозвитку та самовдосконалення всіх учасників освітнього процесу; розробку електронних навчально-методичних комплексів для освітніх компонентів; організацію системи безперервного підвищення рівня кваліфікацій наукових, науково-педагогічних і педагогічних працівників у сфері цифрових технологій тощо (Харківська, 2020а, с. 196).

Зарубіжний та вітчизняний досвід діджиталізації в освіті досліджували В. Сухонос, Ю. Гаруст та Я. Шевцов (2019). І. Варжанський (2020) вивчав виклики діджиталізації в системі освіти закладів вищої освіти. О. Жерновникова (2018) оцінила стан діджиталізації в Україні та узагальнила світовий досвід проблеми діджиталізації в освіті. Теоретичний аспект розв'язання проблеми підвищення рівня терціарної освіти майбутніх педагогів, зокрема інформаційно-комунікативної культури, висвітлено М. Рогановою та ін. (2021) у колективній монографії. А. Кочубей (2013) досліджував поняття освіти як ефективного засобу цілісності підготовки фахівців закладу вищої освіти та визначив її сутність з позицій загального психолого-педагогічного підходу щодо вирішення проблеми інтегральної цілісності освітнього процесу. Також різним питанням вивчення і застосування методологічних підходів в освіті присвячені роботи таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: С. Гончаренко (2007), Л. Ваховський (2006), Є. Хриков (2018), О. Адаменко (2006), А. Харківська (2013), П. Пандей та М. Пандей (2015), Р. Кумар (2011) та інші.

Хоча представлений нами огляд наукових розвідок у проблемному полі досліджуваної теми демонструє наявність багатьох ґрунтовних праць, проте очевидною для нас є потреба в продовженні наукових пошуків щодо розробки методологічних засад освіти майбутніх фахівців різних галузей, що зумовлено багатьма актуалізуючими чинниками, зокрема, глобальною діджиталізацією сучасної освіти.

Мета дослідження – проаналізувати науково-педагогічну літературу, визначити та обґрунтувати філософський та загальнонауковий рівні методологічних засад освіти майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Методи дослідження: системний аналіз філософської, науково-методичної літератури із метою з'ясування філософських законів та загальнонаукових підходів дослідження, освіти майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, систематизація та узагальнення отриманих результатів.

Осмислення сутності та змісту понять «методологія», «методологія дослідження в умовах діджиталізації» та «методологічні засади освіти» в контексті дослідження. У «Словнику-довіднику з професійної підготовки» (2006) поняття «методологія» трактується як система принципів, способів організації / побудови теоретичної та практичної діяльності, а також вчення про цю систему. Л. Ваховський (2006), досліджуючи питання методології, робить акцент на значимості її сутнісних ознак: «Бачення в пізнанні не тільки його відбиваючої, а й конструктивної основи; рефлексивне ставлення до наявних структур науково-пізнавальної діяльності, вихід за їх межі з метою створення проекту плану нової діяльності» (с. 18). Т. Сорочан (2005) під методологією дослідження розуміє «вчення про структуру, логічну організацію, методи і засоби діяльності; вчення про принципи побудови, форми та способи наукового пізнання».

Нам імпонує думка Є. Хрикова (2018) стосовно правильно розробленої методології, що передбачає обґрунтування та майбутню реалізацію методології задля отримання нових наукових знань. Також науковець зазначив, що є необхідність у вирішенні таких завдань методології, як «що буде робити науковець» (що становить об'єкт дослідження), «чому він буде це робити» (методологічні засади) і «як він це буде робити» (методи, які буде застосовувати) (с. 129).

Н. Кушнарєнко та В. Шейко (2006) обґрунтували функції методології, які в умовах діджиталізації освіти набули нового значення, так нами було виокремлено:

1. Обґрунтування способів здобуття наукових знань, зокрема через новітні інформаційні технології (дистанційне спостереження, статистичні дані з усього світу, телебачення, Інтернет, соціальні мережі тощо).

2. Орієнтація на досягнення мети та висвітлених завдань.

3. Різностороннє вивчення досліджуваного об'єкта, використовуючи різноманітні платформи (Facebook, Instagram, BBC, Casers тощо).

4. Забезпечення повноцінних трактувань, обґрунтованих класифікацій та систематизації визначених понять.

5. Розробка наукової інформації, що базується на об'єктивних фактах (с. 56).

Отже, враховуючи вищезазначене, під «методологією дослідження в умовах діджиталізації освіти» будемо розуміти теоретичні засади наукового пізнання досліджуваного феномену, що включають систему фундаментальних, загальнонаукових, конкретнонаукових та технологічних підходів, закономірностей, принципів і методів, способів логічної організації та структурування теоретичної та практичної складових освітнього процесу в умовах діджиталізації.

Відповідно до алгоритму наукової розвідки обґрунтуємо методологічні підходи дослідження. У науковій літературі зустрічаються різні визначення «методологічного підходу»:

– «визначена позиція, що зумовлює дослідження, проєктування, організацію будь-якого явища, процесу» (Курлянд, 2007, с. 450);

– «принципова методологічна орієнтація дослідження, як точка зору, з якої розглядається об'єкт вивчення (спосіб визначення об'єкта), як поняття або принцип, який керує загальною стратегією дослідження» (Блауберг, Юдін, 1973, с. 74);

– «спосіб вивчення об'єкта, що ставить кордони його пізнання і визначає загальну стратегію дослідження» (Шипіліна, 2011, с. 29) тощо.

Тому під поняттям «методологічний підхід» розуміємо провідну наукову позицію, що покладена в основу дослідження будь-якого феномену. Проте зауважимо, що процес діджиталізації це лише «зміна парадигми того, як

саме ми міркуємо, які інструменти обираємо для дій, яким стратегіям надаємо перевагу в спілкуванні один з одним та із зовнішнім середовищем» (Кучерак, 2020, с. 92). Тому методологічні підходи залишаються основними та провідними для досягнення мети дослідження, а діджиталізація надає ширші можливості для їх застосування.

Отже, правильність обрання методологічних підходів дозволить визначити стратегічні напрями дослідження, забезпечуючи тим самим вирішення низки проблем, а саме: аналіз едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти як проблема педагогічної науки і практики; визначення і впорядкування критеріально-понятійного апарату та його сутнісних характеристик; обґрунтування теоретичних та методологічних засад педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти (виявлення закономірностей, визначення принципів та організаційно-педагогічних умов, розробка фрейму педагогічної концепції досліджуваного феномену); розробка та експериментальна перевірка авторської концептуальної моделі досліджуваного процесу; виявлення тенденцій едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

У процесі наукового пошуку ми спиралися на загальну чотирьохрівневу класифікацію методології за Е. Юдіним (1978): перший рівень методології – фундаментальний (філософський) – акмеологічний рівень методології наукового пізнання, що слугує методологічним базисом для здійснення подальших досліджень і розробок нових теорій, обґрунтування загальнонаукових, конкретнонаукових та технологічних підходів, фундаментальних ідей філософії (філософських категорій, законів, принципів тощо); другий рівень – загальнонауковий – визначення методологічних підходів (системний, синергетичний, стратегічний, аксіологічний) та методів для майбутньої розробки педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти; третій рівень – конкретно науковий – обґрунтування авторської концептуальної моделі едукації майбутніх

учителів в умовах діджиталізації освіти, що складається з методологічно-цільового, структурно-функціонального, організаційно-управлінського і професійно-зорієнтованого компонентів і ґрунтується на конкретнауккових підходах (компетентнісному, фреймовому, діяльнісному, особистісно-зорієнтованому); четвертий рівень – технологічний – розробка спеціальних методик дослідження ефективності впровадження авторської концептуальної моделі едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Відповідно до теми та мети нашого дослідження розкриємо філософський та загальнонауковий рівні методичних засад едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. Адже саме філософський та загальнонауковий рівні методологічних засад едукції майбутніх учителів, завдяки діджиталізації освіти, забезпечують свободу пошуку інформації, її персоналізацію, а також її інтерактивність, мультимедійність та субкультурність. А застосування цифрових технологій майбутніми учителями дозволить підвищити рівень їх самоосвіти через опанування світових освітніх ресурсів, цифрових бібліотек, що значно збільшує їх професійні навички та прагнення до самовдосконалення.

Характеристики філософського рівня методологічних засад едукції.

Д. Чернілевський (2010) із колективом науковців визначили два типи функцій філософського рівня:

1. Виявлення змісту наукової діяльності, взаємозв'язків із різними сферами діяльності людини – практичний розгляд науки, у суспільній та культурній сферах людської діяльності.

2. Удосконалення та оптимізація наукової діяльності з урахуванням філософських постулатів та загально-методичних орієнтирів (с. 169).

Філософський рівень едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти відповідає основам філософської діалектики як учення про найбільш узагальнені закони та аксіоми розвитку природи, суспільства і мислення. З. Курлянд (2007, с. 24) наголошує, що діалектичний підхід до пізнання явищ педагогічної дійсності зумовлений вивченням

суперечностей, що визначаються як взаємодія різних сторін об'єкта чи системи, та становлять цілеспрямований розвиток об'єктивного світу та пізнання.

Уважаємо за необхідне спиратися на взаємопов'язані та взаємообумовлені закони діалектики (закон єдності і боротьби протилежностей, закон переходу кількісних змін у якісні, закон заперечення заперечення). Адже поняття закону фіксує єдності та взаємозалежність між явищами, внутрішніх структурних елементів тощо (Курлянд та ін., 2007, с. 29).

Закон єдності та боротьби протилежностей впливає майже на всі аспекти едукції майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти. Так, педагогічні суперечності едукції можуть спостерігатися як безпосередньо при здійсненні освітнього процесу, який узагалі є нелінійним, (відставання теорії від практики; зміст освітніх компонентів не відповідає сучасним вимогам; існуючі традиційні уявлення щодо засобів отримання знань відстають від можливостей сучасного цифрового інформаційного простору тощо), так і при розробці педагогічних концепцій (виявляється невідповідність: існуючих концепцій новим умовам розвитку суспільства).

Наголосимо, що закон переходу кількісних змін у якісні і навпаки є особливо характерним саме для педагогічних феноменів, адже у процесі едукції відбувається перехід поступово накопичувальних знань, умінь, навичок у загальні, професійні та фахові компетентності; процес виховання та розвитку особистості здобувача вищої освіти дає змогу бачити через відстрочений проміжок часу (момент закінчення ЗВО) досягнення якісно нового рівня особистісних характеристик майбутнього вчителя (моральні якості, ціннісні орієнтації, професійна вмотивованість тощо). А в умовах діджиталізації освіти майбутні вчителі опановують уміння та навички працювати з цифровими технологіями, що розширюють їхні можливості до самовдосконалення упродовж не тільки періоду навчання, а й поза ним – під час власної професійної діяльності.

Закон заперечення заперечення при розбудові методологічних засад едукції майбутніх

учителів в умовах діджиталізації освіти сприяє розумінню необхідності викоринення застарілих (традиційних) положень, ідей, теорій, концепцій і підтримці сучасних новітніх ідей, наукових доробків, що у результаті забезпечать якісну едукацію майбутніх учителів. При цьому, кожний період розвитку вищої освіти є запереченням минулого, і водночас виступає як період її прогресивного розвитку. Тобто, відкриття широкого спектру новітніх можливостей, завдяки процесу діджиталізації освіти, сприяє розширенню кругозору особистості, застосуванню інноваційних методів роботи, формуванню креативних ідей, різноплановому вивченню конкретного явища тощо.

Відтак, розробку педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти пропонуємо здійснювати з урахуванням наведених вище фундаментальних ідей філософії, а також вимог діалектичного методу, які обґрунтувала О. Адаменко (2006): розглядати предмет дослідження у процесі його розвитку; вивчати досліджуване явище у взаємозв'язках з іншими, зокрема тих, що визначають його появу та розвиток; виявляти особливості переходу кількісних змін у якісні; розглядати процес розвитку явища як його саморозвиток (с. 17–18).

Методологічні підходи, що становлять загальнонаукову основу дослідження едукації. Розробку педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти необхідно досліджувати з урахуванням загальнонаукового рівня методологічних засад, із застосуванням науково обґрунтованих теоретико-методологічних підходів як цілісну, комплексну проблему. А. Харківська (2013) зазначила, що методологічну основу дослідження едукації становлять такі підходи, як-от: системний, синергетичний, компетентнісний, особистісно орієнтований та стратегічний. А. Павленко (2019, 2020) виділяє вчення про рефлексію та систематизацію як найбільш затребувані методологією сучасної науки.

У нашій розвідці базовими загальнонауковими методологічними підходами визначаємо системний, синергетичний, стратегічний та аксіологічний.

Системний підхід передбачає постійне впровадження інновацій, адаптації випускників закладів вищої освіти до різних ситуацій їх майбутньої професійної діяльності тощо (Харківська, 2014, с. 31–35). За Є. Хриковим (2018) системний підхід «передбачає виокремлення структурних та функціональних компонентів педагогічної системи (мети, змісту, форму, методів, технологій, суб'єктів тощо)» (с. 214). А. Жиліна (2007) системний підхід визначає як методологічний напрям у науці, що передбачає розробку методів дослідження (с. 15–20). Отже, усебічне опанування наведених вище дефініцій поняття «системний підхід» й обґрунтування його науковцями як методологічного напрямку дослідження дозволяє дійти висновку, що едукація майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти повинна вивчатися як цілісна динамічна, відкрита, самостійна система, що носить системний та інтегративний характер її формування; вивчення особистості майбутнього вчителя як відкритої багатоскладової системи у процесі спільної діяльності науково-педагогічного працівника і здобувача вищої освіти з метою навчання, виховання та розвитку (едукації) особистості здобувача освіти.

Відповідно до алгоритму дослідження з'ясуємо доцільність використання системного підходу в процесі фахової підготовки майбутніх учителів на філософському та загальнонауковому рівнях методологічних засадах едукації в умовах діджиталізації освіти.

В. Безлюдна (2018) обґрунтовує використання системного підходу задля вивчення професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови як складного системного педагогічного явища із внутрішніми та зовнішніми взаємозв'язками (с. 31–32). Системний підхід у процесі підготовки майбутнього вчителя фізичної культури за Д. Бермудес (2017) вивчається як система взаємопов'язаних та компонентів структури освітнього процесу (с. 30). Тому вважаємо, що системний підхід сприяє підвищенню рівня ефективності освітнього процесу, що зумовлено якісними властивостями характеристик взаємозалежних компонентів. О. Семеніхіна (2017) визначає системний підхід у

процесі професійної підготовки майбутніх учителів як такий, що «охоплює проблему з усіх боків її дослідження», як систему з усіма її характеристиками та відгалуженнями, властивостями та закономірностями. Науковець також зазначає, що систему варто досліджувати як єдину одиницю із власними внутрішніми та зовнішніми зв'язками. Особливостями системи формування професійної готовності вчителя математики визначають: «цілісність, структурність, системність, взаємозв'язок навчання в університеті і професійного середовища, ієрархічність, наступність» (с. 130). Підсумовуючи усе вищезазначене, можна дійти висновку, що застосування загальнонаукового системного підходу дозволяє досліджувати едукацію майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти як цілісний нелінійний педагогічний процес взаємодії і рівноправного партнерства науково-педагогічного працівника із здобувачем вищої освіти з характерними ознаками системності (наявність компонентів, що можуть функціонувати як відокремлено, так і у взаємозв'язку між собою задля досягнення бажаного інтегрального результату), наступності, структурності та взаємозалежності тощо. Для системного підходу в умовах діджиталізації освіти доречним буде використання таких електронних ресурсів, що й передбачають можливості регулювати та дотримуватися структурності та наступності: програми ViCare та Vitoguide (*Нова електронна платформа*, 2021), освітня платформа «Classroom» (*Where teaching*, 2021) тощо.

Синергетичний підхід, як загальнонаукова методологія педагогіки, це «комплекс взаємопов'язаних принципів функціонування різних систем, здатних до самоорганізації» (Костікова, 2008, с. 81). О. Бабакіна (2021) зауважує, що доцільності використання синергетичного підходу визначають як цілеспрямовану діяльність щодо «визначення загальних ознак розвитку й самоорганізації складних, цілісних, нестійких, нелінійних систем» (с. 61). З. Курлянд (2007) наголошує, що в усіх складних системах міститься явище синергії. Вона сприяє самоорганізації, удосконалювання зв'язків системних компонентів. Відповідно до

синергетичного сприйняття світу більшість систем відкритого типу в природі відбувається в постійному обміні синергії. Водночас педагогічні процеси й явища із-за несталості постійних компонентів відносяться до складних систем відкритого типу (Костікова, 2008, с. 81). Відтак, розглядаємо доцільним застосування методології синергетики для пошуку шляхів підвищення ефективності едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, враховуючи теорію самоорганізації різнопланових складних відкритих систем, нелінійності освітнього процесу, інтерференції сильної та слабкої версій науки тощо. Адже теорія синергетики допомагає зрозуміти і показати взаємозв'язок явищ і процесів, зокрема педагогічних, у результаті чого у досліджуваній системі можуть виявитися ознаки, не характерні жодній із частин новоствореної педагогічної системи. Отже, методологічні засади синергетичного підходу можуть стати підґрунтям при розробці майбутньої педагогічної концепції едукації майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, оскільки синергетизм проявляється у досягненні сумарного ефекту (що є більшим за ефект впливу окремо кожного компонента) через комбінований вплив усіх компонентів моделі на кінцевий результат/досягнення мети, використання різних цифрових технологій для встановлення цих зв'язків, і забезпечить ефективність майбутньої концепції, враховуючи при цьому можливі флуктації та різні шляхи руху майбутніх учителів у професійному розвитку.

А. Харківська (2012) зазначає, що концепція стратегічного підходу передбачає наявність таких елементів: 1) система цілей; 2) пріоритетні принципи розподілу ресурсів; 3) правила здійснення управлінських дій (с. 106). Т. Сорочан (2005) під стратегією розуміє довготривалий, конкретно визначений напрям розвитку освітнього закладу, який об'єднує цілі, реальні можливості, правила, дії в єдину систему, водночас враховує переваги та недоліки такої організації. Нам імponує думка Т. Сорочан (2005), тому ми переконані, що стратегічний підхід в умовах діджиталізації освіти спрямований на створення цілей процесу едукації майбутніх учителів з урахуванням не тільки традиційних

цілей (учіння, розвиток та виховання), а й сучасних цілей, що пов'язані із розвитком цифрових технологій, освітніх платформ, електронних ресурсів, комп'ютерних програм тощо. Г. Мінцберг (2000) висвітлив 5 визначень стратегії: як план (послідовність дій); як позиція (положення відносно інших); як «спритний прийом»; як принцип поведінки (поводження); як перспектива (очікувані результати). «Комплексне забезпечення розвитку елементів цифровізації у сформованому плані стратегічного розвитку має цілеспрямовано визначати свою економічну й соціальну роль» (Каліна, 2020, с. 167), що передбачає якісне досягнення визначених цілей, ураховує застосування цифрових технологій для оперативного пошуку інформації, його аналізу, вивчення різноаспектних вітчизняних та зарубіжних наукових доробок. Отже, застосування стратегічного підходу для розробки педагогічної концепції едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти обумовлено необхідністю розуміння довгострокових перспектив розвитку вищої педагогічної освіти з урахуванням міжнародних вимог до якості підготовки фахівців; характеризується прагненням до постійного удосконалення технічної бази освітнього закладу, розширення освітніх можливостей завдяки комп'ютерній мережі; сприяє передбаченню та можливості своєчасного реагування керівництва освітніх установ (МОН, ЗВО тощо) на виклики сучасності через стратегічне планування, прийняття управлінських рішень, організацію діяльності відповідальних структурних підрозділів, осіб на виконання відповідних управлінських рішень; передбачає контроль за їх виконанням, а також за реалізацією визначених довго-, середньо- та короткострокових цілей підвищення якості едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, зокрема їх самоосвіти через мережу Інтернет.

Зазначимо, що розвиток людських цінностей становить найвищу цінність суспільства: моральні (щирість, толерантність, доброта), естетичні (бачення краси довкола), економічні (раціональне використання ресурсів), екологічні (турбота про довкілля) та інші цінності. Н. Нікандров, Л. Новікова та Т. Сергєєва

констатують, що «саме цінності визначають сутність сучасної освіти, а виховання спрямоване на формування ціннісного відношення до світу в сучасній студентській молоді» (цит. по: Безугла, 2015, с. 28–29). Тобто у здобувачів вищої освіти відбувається поступове формування різноманітних аксіологічних орієнтирів, що сприяють конкретній поведінці в різних ситуаціях, індивідуального ставлення до вирішення проблем, до себе та людей довкола. Важливими для дослідження цієї проблематики є висновки Л. ТОВАЖНЯНСЬКОГО, О. РОМАНОВСЬКОГО, О. ПОНОМАРЬОВА та інших: «Сутність аксіологічних аспектів освіти полягає в тих специфічних ціннісних смислах, які набуває освіта для тих, хто її отримує, хто вчиться (для студентів)» (Товажнявський та інші, 2005). М. Безугла виділила три основні прояви аксіологічних аспектів освіти, що становлять взаємообумовлені складові єдиної цілісної системи освіти, де цінність освіти спрямована на здобувачів вищої освіти, на викладачів та на суспільство в цілому (2015, с. 31). Отже, можемо дійти висновку, що аксіологічний підхід при розробці майбутньої педагогічної концепції едукативної майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти сприятиме усвідомленню цінності едукативної для здобувача вищої освіти (підвищення рівня загальних та професійних знань, умінь та навичок, власної вихованості, здатності до рефлексії та подальшої самоосвіти як однієї із найважливіших цінностей у житті особистості); цінності едукативної для науково-педагогічного працівника (визначається не тільки їх професійною компетентністю, а й отриманням задоволення від своєї професійної діяльності (гордість за досягнення студентів, яких вони навчали, за їх професійний, культурний, духовний розвиток тощо)).

Висновок. Сучасний освітній процес закладів вищої освіти відбувається в умовах діджиталізації суспільства, що спричиняє переосмислення традиційних форм методологічних засад едукативної майбутніх учителів, пошук нових шляхів поглиблення рівнів методології. Зокрема, нами визначено та схарактеризовано методологічні засади філософського рівня (серед яких діалектичні

закони: закон єдності і боротьби протилежностей, закон переходу кількісних змін у якісні, закон заперечення заперечення) та загальнонаукового рівня (на якому висвітлено ключові підходи: системний, синергетичний, стратегічний та аксіологічний) освіти майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти.

Перспективи дослідження надалі вбачаємо в розробці педагогічної концепції та концептуальної моделі освіти майбутніх учителів в умовах діджиталізації освіти, яка буде зорієнтована на формування та розвиток ціннісного ставлення майбутніх учителів до своєї професії та вихованців у сучасному цифровому світі.

Література

- Адаменко О. В. Розвиток педагогічної науки в Україні в другій половині ХХ століття (1950 – 2000 р.р.) : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / МОН України, Луганський нац. пед. ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2006. 233 с.
- Бабакіна О. О. Розвиток системи підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України останньої чверті ХХ – початку ХХІ століття : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / МОН України, Комунал. заклад «Харків. гум.-пед. акад.» Харків. обл. ради, Держ.заклад «Луганський нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2021. 715 с.
- Безлюдна В. А. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищих педагогічних навчальних закладах України : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.01 / МОН України ; Уман. держ. пед. ун-т ім. Павла Тичини ; Рівнен. держ. гум. ун-т. Рівне, 2018. 514 с.
- Безугла М. В. Формування у студентської молоді духовно-культурних цінностей освіти : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 / МОН України ; Східноукр. нац. ун-т ім. В. Даля. Київ, 2015. 237 с.
- Бермудес Д. Обґрунтування моделі підготовки майбутніх учителів фізичної культури до реалізації варіативних модулів у процесі професійної діяльності. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2017, № 7 (71). С. 26–36. URL : <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/5-3.pdf>.
- Блауберг И. В., Юдин Э. Г. Становление и сущность системного подхода / АН СССР, Ин-т истории естествознания и техники. Москва : Наука, 1973. 270 с.
- Варжанський І. Діджиталізація системи управління освітнім середовищем організації : магістерська дис. : 073 Менеджмент / КПІ ім. Ігоря Сікорського. Київ, 2020. 138 с.
- Ваховський Л. Ц. Конструювання методології регіонального історико-педагогічного дослідження. *Вісник Луганського національного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*. Серія : Педагогічні науки. 2006. № 19 (114). С. 16–21.
- Гончаренко С. Методологічні засади побудови педагогічної теорії. *Шлях освіти*. Київ : Педагогічна преса. № 2. 2007. С. 2–10.
- Жерновникова О. А. Діджиталізація в освіті. *Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика: матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф.*(Харків, 10 квітня 2018 р.). Харків, 2018. С. 88–90.
- Жилина А. И. Системный подход как методология педагогического исследования. *Человек и образование*. 2007. № 10–11. С. 45
- Каліна І. І. Методологічні основи розвитку цифровізації в контексті стратегічних пріоритетів національної економіки. *Вчені записки Університету «КРОК» : інноваційна діяльність*. 2020. № 1 (57). С. 164–172.
- Костікова І. І. Сучасні методологічні підходи професійної підготовки вчителя засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*. 2008. № 8. С. 79–83. URL : <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-08/08kiiict.pdf>.

- Кочубей А. Едукація як ефективний засіб цілісності навчально-виховного процесу в технічному ВНЗ. *Нова педагогічна думка*. 2013. № 1.2. С. 32–36. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npd_2013_1.
- Курлянд З. Н., Хмельюк Р. І., Семенова А. В. та ін. Педагогіка вищої школи : навч. посібник / за ред. З. Н. Курлянд. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ : Знання, 2007. 495 с.
- Кучерак І. В. Цифровізація та її вплив на освітній простір у контексті формування ключових компетентностей. *Теорія і методика професійної освіти : інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 22. Т. 2. С. 91–94.
- Малахов А., Хмельна О. Діджиталізація закладу освіти як ефективна модель управління якістю надання освітніх послуг. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. Секція XXIV. Педагогіка та освіта. 2021. № 10. С. 396–409.
- Методологія наукової діяльності : навч. посібник / за ред. професора Д. В. Чернілевського. Вид. 2-ге, допов. Вінниця : АМСКП, 2010. 484 с.
- Минцберг Г., Альстрэнд Б., Лэмпел Дж. Школи стратегій. Санкт-Петербург : Питер, 2000. С. 16–20.
- Нова електронна платформа для вирішення системних рішень. *BICSMANN*. 2021. URL : <https://serviceportal.viessmann.ua/articles/nova-elektronna-platforma-dla-sistemnih-risen>.
- Павленко А. І. Роль і місце вчення про систематизацію у науковій педагогічній теорії та освітній практиці. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) : наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2020. Вип. 2(3). С. 26–36. DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2020-3-3>
- Павленко А. І. Сучасна методологія педагогіки: значення, роль і місце вчення про рефлексію. *Науковий журнал Хортицької національної академії*. (Серія: Педагогіка. Соціальна робота) : наук. журн. / [редкол. : В. В. Нечипоренко (голов. ред.) та ін.]. Запоріжжя : Вид-во комунального закладу вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» Запорізької обласної ради, 2019. Вип. 1(1). С. 28–39. DOI : <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2019-1-3>
- Пономарьова Г. Ф., Харківська А. А., Шапаренко Х. А., Роганова М. В., Чаговець А. І., Полякова І. В. та ін. Підвищення рівня терціарної освіти майбутніх педагогів закладів дошкільної освіти: теоретичний аспект: колективна монографія. Комунальний заклад «Харків. гум.-пед.акад.» Харків. обл. ради. Харків : ФОП Бровін О.В., 2021. Кн.1. 552 с.
- Семеніхіна О. Методологічні підходи до формування професійної готовності вчителя математики до використання засобів комп'ютерної візуалізації математичних знань. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. № 2. С. 129–138.
- Словник-довідник з професійної педагогіки / за ред. А. В. Семенової. Одеса : Пальміра, 2006. 221 с.
- Сорочан Т. М. Підготовка керівників шкіл до управлінської діяльності: теорія та практика : монографія. Луганськ : Знання, 2005. 384 с.
- Сухонос В. В., Гаруст Ю. В., Шевцов Я. А. Діджиталізація освіти в Україні: зарубіжний досвід та вітчизняна перспектива впровадження. *Правові горизонти*. 2019. Вип. 19 (32). С. 79–86.
- Товажнянський Л.Л., Романовський О.Г., Пономарьов О.С. Основи педагогіки вищої школи : навч. посібник. Харків : НТУ «ХПІ», 2005. 600 с.
- Харківська А. Управління інноваційним розвитком ВНЗ в умовах формування загальноєвропейського простору вищої освіти. *Теорія та методика управління освітою*: електрон. наук.фах. видання. Вип. 13. 2013. URL : <https://cutt.ly/1eiYWkx>.
- Харківська А. А. Підготовка майбутніх педагогів в умовах цифрового освітнього простору закладу вищої освіти. *Наукові розробки, передові технології, інновації* : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф. 2020. С. 195–197.

- Харківська А. А. Системний підхід та інновації в сучасній педагогічній науці. *Міжнародний науковий вісник* : зб. наук. ст. за матеріалами XXVII Міжнар. наук.-практ. конф., Ужгород – Будапешт, 26 – 29 листопада 2013 року. Ужгород : ДВНЗ «УжНУ», 2014. Вип. 8 (27). С. 31–35.
- Харківська А. А. Теоретичні та методичні засади управління інноваційним розвитком вищого навчального педагогічного закладу : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.06 / Держ. закл. «Луган. нац. ун-т імені Тараса Шевченка». Луганськ, 2012. 596 с.
- Харківська А. А. Формування та розвиток цифрової компетентності педагога в системі навчання впродовж життя – вимога часу. Проблеми інженерно-педагогічної освіти. Серія : Сучасні освітні технології. 2020, № 66. С. 98–105. URL : <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6318/1/12.pdf>.
- Хриков Є. М. Методологія педагогічного дослідження : монографія. Харків : ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2018. 298 с.
- Шейко В. М., Кушнарєнко Н. М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : підручник. 5-те вид., стер. Київ : Знання, 2006. 308 с.
- Шипилина Л. А. Методологія и методы психолого-педагогических исследований : учебное пособие. Москва, 2011. 204 с.
- Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности : методологические проблемы современной науки : монография. Москва : Изд-во «Наука», 1978. 391 с.
- Kumar R. Research methodology : a step-by-step guide for beginners. 2011, 366 p. URL : http://www.sociology.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/06/Ranjit_Kumar-Research_Methodology_A_Step-by-Step_G.pdf.
- Research methodology : tools and techniques / Dr. Prabhat Pandey Dr. Meenu Mishra Pandey. Romania : Bridge Center, 2015. 118 p.
- Where teaching and learning come together. Google for Education. 2021. URL : <https://edu.google.com/products/classroom/>.

References

- A new electronic platform for solving system solutions. (2021). VISSMANN. <https://serviceportal.viessmann.ua/articles/nova-elektronna-platforma-dla-sistemnih-risen>. (ukr)
- Adamenko, O. V. (2006). Development of pedagogical science in Ukraine in the second half of the twentieth century (1950–2000) : Doctorate thesis : 13.00.01 / Ministry of education of Ukraine, Luhansk Taras Shevchenko National University. (ukr)
- Babakina, O. O. (2021). Development of the system of advanced training of scientific and pedagogical workers of higher education institutions of Ukraine in the last quarter of the XX - beginning of the XXI century : Doctorate thesis : 13.00.01 / Ministry of education of Ukraine, Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" Of The Kharkiv Regional Council, State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University". (ukr)
- Bermudes, D. (2017). Substantiation of the model of preparation of future physical education teachers for the implementation of variable modules in the process of professional activity. Pedagogical sciences : theory, history, innovative technologies. № 7 (71). 26–36. <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/03/5-3.pdf>. (ukr)
- Bezliudna, V. A. (2018). Theory and practice of professional training of future foreign language teachers in higher pedagogical educational institutions of Ukraine : Doctorate thesis : 13.00.01 / Ministry of education of Ukraine ; Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University ; Rivne State University of Humanities (ukr).
- Bezuhla, M. V. (2015). Formation of spiritual and cultural values of education in student youth : Thesis for the degree of Candidate of Pedagogical Sciences: 13.00.07 / Ministry of education of Ukraine ; Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (ukr).

- Blauberg, I. V. & Judin Je. G. (1973). Formation and essence of the system approach / Academy of Sciences Institute of the History of Natural Science and Technology. Nauka. (rus).
- Chernilevskii, D. V. (Ed.) 2010. Methodology of scientific activity: manual : AMSKP. (ukr).
- Honcharenko, S. (2007). Methodological principles of building pedagogical theory. *The path of education* : Pedagogical Press. № 2. 2 – 10 (ukr).
- Judin, Je. G. (1978). System approach and principle of activity: methodological problems of modern science : monograph : Publishing house "Nauka" (rus).
- Kalina, I. I. (2020). Methodological bases of digitalization development in the context of strategic priorities of the national economy. *Scientific notes of KROK University : innovative activity*. № 1 (57). 164–172. (ukr).
- Kharkivska A. A. (2020a). Training of future teachers in the digital educational space of higher education. *Scientific developments, advanced technologies, innovations* : materials of VI International Scientific and practical conference. 195–197 (ukr).
- Kharkivska, A. (2013). Management of innovative development of higher education institutions in the conditions of formation of the pan-European space of higher education. *Theory and methods of education management*: electronic scientific professional publication. Issue. 13. <https://cutt.ly/1eiYWkx>. (ukr)
- Kharkivska, A. A. (2012). Theoretical and methodological grounds of management of the innovative development of higher educational pedagogical institutions : Doctorate thesis : 13.00.06 / State Institution "Luhansk Taras Shevchenko National University" (ukr).
- Kharkivska, A. A. (2014). System approach and innovations in modern pedagogical science. *International Scientific Bulletin* : collection of articles of the participants of XXVII International scientific and practical conference, Uzhhorod – Budapest, 26–29 November 2013. : State higher educational institution "Uzhhorod National University". Issue. 8 (27). 31–35. (ukr)
- Kharkivska, A. A. (2020b). Formation and development of digital competence of the teacher in the system of lifelong learning – a requirement of time. *Problems of engineering and pedagogical education*. Series : Modern educational techniques, № 66. 98–105. <http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/6318/1/12.pdf>. (ukr)
- Khrykov, Ye. M. (2018). Methodology of pedagogical research : monograph. TOV «DISA PLluS». (ukr)
- Kochubei, A. (2013). Education as an effective means of the integrity of the educational process in technical universities. *New pedagogical thought*. № 1. 2. 32–36 (ukr).
- Kostikova I. I. (2008). Modern methodological approaches to teacher training by means of information and communication technologies. *Pedagogy, psychology and medical and biological problems of physical education and sports*. № 8. 79–83. <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2008-08/08kiiict.pdf> (ukr).
- Kucherak, I. V. (2020). Digitization and its impact on the educational space in the context of the formation of key competencies. *Theory and methods of vocational education: innovative pedagogy*. Issue. 22. T. 2. 91–94. (ukr).
- Kumar, R. (2011). Research methodology : a step-by-step guide for beginners. http://www.sociology.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/06/Ranjit_Kumar-Research_Methodology_A_Step-by-Step_G.pdf. (eng).
- Kurliand, Z. N. , Khmeliuk, R. I. & Semenova, A. V. (2007). Pedagogy of high school : Znannia. (ukr).
- Malakhov, A. & Khmelna, O. (2021). Digitalization of educational institutions as an effective model of quality management of educational services. *International scientific journal "Grail of Science"*. Section XXIV. Pedagogy and Education. № 10. 396–409. (ukr).
- Minberg, G., Alstrjend B. & Ljempel Dzh. (2000). Schools of strategies : Piter, 16–20. (rus).
- Pandey, Prabhat & Pandey, Meenu Mishra (2015). Research methodology : tools and techniques. Romania : Bridge Center. (eng).

- Pavlenko, A. I. (2020). Role and place of study on systematization in scientific pedagogical theory and educational practice. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy*. (Series: Pedagogy. Social Work) : scientific journal. Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy of Zaporizhzhia Regional Council. Iss. 2(3). 26–36. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2020-3-3> (ukr).
- Pavlenko, A. I. (2019). Modern methodology of education science: importance, role and position of reflection theory. *Scientific Journal of Khortytsia National Academy*. (Series: Pedagogy. Social Work) : scientific journal / [editorial board : V. Nechyporenko (chief editor) and others].: Publishing house of the Municipal Institution of Higher Education Khortytsia National Educational and Rehabilitation Academy of Zaporizhzhia Regional Council, Iss. 1(1). 28–39. <https://doi.org/10.51706/2707-3076-2019-1-3> (ukr).
- Ponomarova H. F. , Kharkivska A. A., Shaparenko Kh. A., Rohanova M. V., Chahovets A. I. & Poliakova I. V. and others (2021). Raising the level of tertiary education of future teachers of preschool education: theoretical aspect: collective monograph. Individual entrepreneur Brovin O. V., Book 1. (ukr).
- Semenikhina, O. (2017). Methodological approaches to the formation of professional readiness of a mathematics teacher to use the means of computer visualization of mathematical knowledge. *Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies*. № 2. 129–138. (ukr).
- Semenova, A. V. (Ed). (2006). Dictionary of professional pedagogy : Palmira. (ukr).
- Sheiko, V. M. & Kushnarenko, N. M. (2006). Organization and methodology of scientific and research activity : textbook. Znannia. (ukr).
- Shipilina, L. A. (2011). Methodology and methods of psychological and pedagogical research: textbook. (rus).
- Sorochan, T. M. (2005). Preparation of school leaders for managerial activity: theory and practice : monograph. Znannia. (ukr).
- Sukhonos, V. V., Harust, Yu. V. & Shevtsov, Ya. A. (2019). Digitalization of education in Ukraine : foreign experience and domestic prospects for implementation. *Legal horizons*. Issue. 19 (32). 79–86. (ukr)
- Tovazhnianskyi, L. L., Romanovskyi, O. H. & Ponomarov, O. S. and others (2005). Fundamentals of higher school pedagogy: textbook. NTU «KhPI». (ukr).
- Vakhovskyi, L. Ts. (2006). Designing a methodology for regional historical and pedagogical research. *Bulletin of Luhansk Taras Shevchenko National University*. Series : Pedagogical Sciences. № 19 (114). 16–21. (ukr)
- Varzhanskyi, I. (2020). Digitization of the management system of the educational environment of organizations : Master's Thesis. : 073 Management / Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute. (ukr).
- Where teaching and learning come together. Google for Education. 2021. <https://edu.google.com/products/classroom/> (eng).
- Zhernovnykova, O. A. (2018). Psychological and pedagogical problems of higher and secondary education in the context of modern challenges: theory and practice : materials of III International scientific and practical conference (Kharkiv, 10 April 2018). 88–90. (ukr)
- Zhilina, A. I. (2007). A systematic approach as a methodology of pedagogical research. *Man and education*. № 10–11. (rus).

ФИЛОСОФСКИЙ И ОБЩЕНАУЧНЫЙ УРОВНИ МЕТОДОЛОГИЧЕСКИХ ОСНОВ ЭДУКАЦИИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ В УСЛОВИЯХ ДИДЖИТАЛИЗАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ

Алена Прокопенко, кандидат педагогических наук, доцент, доцент кафедры информатики Коммунального учреждения «Харьковская гуманитарно-педагогическая академия» Харьковского областного совета, Харьков, Украина, e-mail : prokopenko.hgra@gmail.com

В статье на основе анализа научно-педагогической, философской литературы выяснен философский и общенаучный уровни методологических засад едукации будущих учителей в условиях диджитализации образования. Продемонстрировано авторское понимание диджитализации